

KRYSTYNA NIKOŁAJCZUK

Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki
Lwów, Ukraina

NIKT ŻYWI W KRAJ MŁODOŚCI RAZ DRUGI NIE WRACA? KILKA UWAG O „PERYFERYJNYCH” FRAZEOLOGIZMACH OZNACZAJĄCYCH MŁODOŚĆ

Zamieszczony w tytule artykułu cytat z dramatu *Powrót Odysa* Stanisława Wyspiańskiego stanowi przyczynek do refleksji badawczej nad peryferyjnymi frazeologizmami oznaczającymi młodość.

Przedmiotem analizy uczyniono 9 związków frazeologicznych¹ (dalej: ZF), w których sem ‘młodość’ określa nie tyle wiek biologiczny (ściśle etap rozwoju ontogenetycznego), ile sposób zachowania się czy samopoczucia człowieka w średnim lub starszym wieku („poczuć się znowu młodym”).

Celem tego badania jest kontekstowa analiza planu wyrażania i planu treści² polskich ZF, pośrednio wyrażających młodość. Informacje o strukturze i zna-

---

¹ Niniejszy artykuł stanowi fragment mojej pracy doktorskiej, obronionej w 2015 roku, nt. *Frazeosemantyczne pole oznaczające wiek człowieka w języku polskim*, a mianowicie prezentuje peryferie mikropola „młodość”.

² Bierze się pod uwagę trzy aspekty znaczenia ZF: sygnifikacyjny, desygnacyjny oraz konotacyjny (Білоноженко і Гнатюк 1989: 13–20; Кравчук 2011; Тепляков 2005). Znaczenie sygnifikacyjne rozumiemy jako najogólniejsze znaczenie ZF, które uwzględniają słowniki; znaczenie desygnacyjne jest ukonkretnieniem, dopełnieniem znaczenia ZF na poziomie

czeniu wybranych jednostek czerpiemy ze źródeł frazeologicznych (ogółem 11 słowników³), bazy Narodowego Korpusu Języka Polskiego oraz internetu (ponad 5000 kontekstów).

Tok prezentowanych rozważań rozpoczniemy od frazeologizmów *eliksir młodości* (ISJP: t. 1, s. 378; SFJPS: t. 1, s. 214; USJP: t. 1, s. 823; WSF: s. 169; WSPWNZP: s. 252) i *eliksir życia* (ISJP: t. 1, s. 378; SFJPS: t. 1, s. 214; USJP: t. 1, s. 823; WSFJP: s. 210; WSPWNZP: s. 252). Na znaczenie tych ZF składają się trzy semy sygnifikacyjne ‘środek’ + ‘zapewniający (wieczną) młodość’ + ‘przedłużający życie’. ZF *eliksir młodości* został użyty w 350 kontekstach, z których w 4 odnotowano innowacje⁴ rozwijające. ZF *eliksir życia* pojawia się natomiast w 201 kontekstach, z których 15 przypadków to użycia innowacyjne (innowacja rozwijająca). Analizowane ZF często stają się elementem spotów reklamowych. Ich struktura semantyczna nie ulega radykalnej deformacji w tych kontekstach. Jednak nieco wzbogaca się ich zakres desygnacyjny: dowiadujemy się, co zapewnia ludziom wieczne życie i młodość. Przykładowo: *eliksirem młodości* są kosmetyki (40), rośliny (23), lekarstwo (13), napoje alkoholowe (nalewka (6), wino (4), wódka (1)), hormony (10), witaminy (10), aktywność fizyczna (4), praca (3), aktywność umysłowa (2), tańce (2), optymizm (2), miód (2), koktajl (2), biała herbata (2), muzyka (1), kozie mleko (1), kobyle mleko (1), gorąca czekolada (1), a nawet młoda kobieta (2); *eliksirem życia* zaś jest woda (14), rośliny (12), miód (4), aktywność fizyczna (3), mleczko pszczele (3), krowie mleko (2), lekarstwo (2),

---

sygnifikacyjnym: ukazuje konkretną relację ZF z przedmiotem lub zjawiskiem pozajęzykowym. Znaczenie konotacyjne rozumiemy jako dodatkowe cechy emocjonalno-oceniająco-stylistyczne, które zwykle są przedstawiane w definicjach słownikowych w postaci specjalnych kwalifikatorów (np. *iron.*, *przest.*, *pogard.*).

³ Uwzględniono definicje zawarte w ISJP, MSF, SEP, SFJP, SFJPS, SFWP, SFWUTIA, USJP, WKS, WSF, WSFJP, WSPWNZP. Rozwiązanie skrótowców znajduje się w nawiasach przy adresie bibliograficznym każdego ze słowników.

⁴ Określenia „norma frazeologiczna” oraz „innowacja frazeologiczna” rozumiemy za Stanisławem Bąbą, a zatem norma frazeologiczna to „zbiór zaaprobowanych przez polską społeczność językową frazeologizmów oraz reguł określających sposób realizacji ich tożsamości w tekstach” (Bąba 2009, 11), innowacja zaś to „wszelkie odchylenie od normy frazeologicznej” (Bąba 2009, 25). Podczas prezentacji oraz analizy różnych typów innowacji ZF opieramy się na klasyfikacjach S. Bąby (2009), A. Pajdzińskiej (1993) oraz G. Dziamskiej-Lenart (2004).

kwę (2), woda kokosowa (2), wino (2), ocet jabłkowy (2), adrenalina (1), sok brzozy (1), władza (1), tlen (1), plemniki (1), sukienki oraz obuwie (1), tańce (1):

Aktorka przekonuje, że odkryła eliksir młodości – kosmetyki wytwarzane z dzikiemu ryżu (NKJP: „Polityka”)⁵.

Mówią o nim, że władza jest dla niego eliksirem życia. To ona daje mu tę niezwykłą energię, która pozwala 75-latkowi pracować po kilkanaście godzin bez przerwy, przemawiać bez kartki i szklanki wody, stojąc godzinami na trybunie (NKJP: „Gazeta Wyborcza”).

Żartobliwie rzecz ujmując, można powiedzieć, że próby odnalezienia *eliksiru młodości* zakończyły się niepowodzeniem – czasu bowiem na razie nikomu nie udało się zatrzymać.

Jacy są więc ludzie *wiecznie młodzi, młodzi duchem, przeżywający drugą młodość* itp.? Przyjrzyjmy się następującym ZF.

Wariantywne (*ktoś*) (*jest*) *młody* / *młodszy duchem*, (*być*) *młodym na duchu* dodatkowo wartościują stan sprawności fizycznej oraz umysłowej człowieka w starszym lub średnim wieku. Znaczenie sygnifikacyjne omawianych ZF jest połączeniem semów ‘myśleć’ + ‘zachowywać się’ + ‘czuć się’ + ‘młodo’ (ISJP: t. 1, s. 328; SFJPS: t. 1, s. 192; WSF: s. 168, s. 216, s. 506; WSFJP: s. 192; WSFPWNZP: s. 85; USJP: t. 1, s. 715). Plan treści ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem*, zgodnie z WSFJP, jest wzbogacony też w semy desygnacyjne ‘energiczny’, ‘interesujący się aktualnościami’, ‘rozumiejący problemy ludzi młodych’; mówi się tak zgodnie z WSF ‘o osobach starszych’. Sprecyzowanie wieku dostrzegamy w 107 kontekstach, gdzie się pojawia ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem*⁶: wiek średni (11 kontekstów), starość (96 kontekstów). Prawie we

⁵ Wszystkie konteksty z NKJP oraz internetu podaje się w oryginalnej pisowni. Wyróżnienia pochodzą ode mnie.

⁶ Podczas analizy badań kontekstowych skupimy się głównie na ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem*. Jest on dość często używany przez rodzimych użytkowników polszczyzny: ujawniono go w 386 kontekstach, z których w 41 występują jego innowacje. Wariant (*ktoś*) (*jest*) *młodszy duchem*, kodyfikowany tylko w WSF (s. 168, s. 216, s. 506), pojawia się w 16 kontekstach

wszystkich zbadanych kontekstach w strukturze semantycznej ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem* uwidaczniają się semy ‘energiczny’, ‘aktywny’:

Służą temu liczne w kraju i w naszym regionie Uniwersytety Trzeciego Wieku. Spotykają się w nich *młodzi duchem* i *aktywni intelektualnie seniorzy*, których ciekawi świat i inni ludzie (NKJP: „Dziennik Zachodni”).

W 3 kontekstach sem temporalny ‘młodość’ w znaczeniu ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem* bezpośrednio określa ‘wiek po dzieciństwie’:

Niedawno powstała oficjalna grupa, opierająca się na kreatywności i inwencji *poniczan młodych duchem*. – Wszyscy ci *młodzi ludzie* to wychowankowie naszej szkoły, teraz w większości już studenci (NKJP: „Dziennik Polski”).

W przywołanym zdaniu chodzi bowiem nie o ludzi tylko czujących się *młodo*, lecz o tych, którzy *naprawdę są młodzi biologicznie*. Takie zjawisko jest odchyleniem od normy kodyfikowanej we współczesnych słownikach polszczyzny. Przyczyny takiej neosemantyzacji ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem* można doszukiwać się w znaczeniu jego podstawowego członu, czyli *młody*, wskazującego na określony wiek człowieka (po dzieciństwie).

Uzus współczesnej polszczyzny (według wyników badań kontekstowych) dopuszcza zamianę leksemów z grupy „nazwa osoby”, łączących się ze ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem* i (*ktoś*) (*jest*) *młodszy duchem*, na leksemy innych grup semantycznych. Innowacja rozszerzająca zachodzi w 37 kontekstach ze ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem* i w jednym kontekście ze ZF (*ktoś*) (*jest*) *młodszy duchem*. W większości przypadków (22) w kontekście minimalnym ZF (*ktoś*) (*jest*) *młody duchem* znajdują się rzeczowniki oznaczające jakieś organizacje, instytucje. Z tych nazw odbiorca wyczytuje pewne informacje o grupie osób tam pracujących w instytucjach, organizacjach. Doskonałym tego przykładem może być teatr:

(z nich 1 użycie innowacyjne). Analiza NKJP wykazała, że wariant (*być*) *młodym na duchu*, kodyfikowany tylko w SFJPS (t. 1, s. 192), nie jest obecnie używany.

Sześćdziesięcioletek (mowa o teatrze) trzyma się wszakże krzepko, a że pod szyldem Teatru Animacji działa dopiero od 16 lat, przeto jest wciąż bardzo młody duchem, co widać po jego przedstawieniach (NKJP: „Gazeta Poznańska”).

W podanym opisie teatr nabiera cech ludzkich: przedstawia ludzi w różnym wieku pracujących w teatrze od czasu jego założenia (czyli w ciągu 60 lat). W otoczeniu leksykalnym ZF *(ktoś) (jest) młody / młodszy duchem* pojawiają się również: nazwy zwierząt (5 – ZF *(ktoś) (jest) młody duchem*; 1 – ZF *(ktoś) (jest) młodszy duchem*), inne konkretne nieosobowe nazwy (6) oraz nazwy abstrakcyjne (4). Np.:

Te pańskie wiersze są takie młode duchem, myśleliśmy, że pan jest dużo młodszy (NKJP: „Dziennik Polski”).

Może chcesz żyć bliżej Boga, zasmakować, czym jest „wiarą młoda duchem”? (<http://www.poranafsm.pl>).

Wymienioną innowację, naszym zdaniem, warto uwzględnić podczas układania nowych słowników, ponieważ aż 37 kontekstów potwierdza rozszerzenie zakresu denotacji *(ktoś, coś) (jest) młody duchem*.

Słowniki niejednoznacznie objaśniają znaczenie ZF *jak młody bóg*. USJP (*książk.*) (t. 1, s. 311), WSFJP (s. 79), WSPWNZP (s. 23) w następujący sposób definiują ZF *ktoś czuje się / wygląda itp. jak młody bóg* „ktoś czuje się, wygląda bardzo dobrze, świeżo i młodo”; w ISJP (pot.) (t. 1, s. 120) znaczenie tego ZF tłumaczy się dwojako: „Mówimy, że ktoś czuje się jak młody bóg, jeśli czuje się świeżo i pewnie. Mówimy, że ktoś wygląda jak młody bóg, jeśli jest piękny i młody”. W WKS (pot.) (s. 179) sprecyzowano płęć (chodzi wyłącznie o męczyznę) i młody wiek podmiotu: *jak młody bóg* – „Mówimy, że jakiś mężczyzna wygląda jak młody bóg, jeśli jest on młody i bardzo przystojny: *Zobacz, jakiego miałaś ojca! Na tym zdjęciu wygląda jak młody bóg, twarz opalona, piękna figura*”.

Badania kontekstowe przemawiają za tym, że najczęściej ZF *jak młody bóg* rodzimi użytkownicy języka polskiego używają w odniesieniu do przedstawiciela płci męskiej:

Euro 2012: Zazdrościmy Ukrainie. Szewczenko jak młody Bóg⁷ (<http://m.trojmiasto.pl>).

Tylko w 1 ze 105 kontekstów⁸ ten ZF odnosi się do kobiety: „*Jak młody bóg*” – tytuł artykułu, w którym kobieta opowiada o poprawie stanu jej zdrowia po zażyciu jakichś pigułek (<http://tamonna.blogspot.com>). Wskazania na wiek osób określanych frazeologizmem *jak młody bóg* ujawniono w tekstach sporadycznie, np. w następującym zdaniu:

Nawet ja, czterdziestolatek, czułem się w młodym, dynamicznym zespole jak młody bóg (NKJP: „ *Holding i reszta albo Jak zostać bogatym w biednym państwie*”)

Struktura semantyczna ZF *jak młody bóg* wygląda następująco: sem temporalny 1, wyrażony bezpośrednio (‘wiek średni’ (40 lat)) + sem temporalny 2, wyrażony pośrednio (‘czuć się młodo’) + sem nietemporalny (‘czuć się bardzo dobrze’). Ogółem znaleziono 3 konteksty, w których w znaczeniu ZF *jak młody bóg* da się wyodrębnić sem ‘wiek średni’. 11 kontekstów zaświadcza o użyciu ZF *jak młody bóg* w znaczeniu „ktoś młody” (tak tłumaczy się ten ZF w ISJP, WKS):

Dr Karol Wierzbiński jest jak młody bóg. Ma 29 lat, złoty łańcuszek na szyi i pewność siebie (NKJP: „*Gazeta Krakowska*”).

Częściej używana jest bezczasownikowa forma *jak młody bóg* (55), rzadziej natomiast pojawiają się struktury z czasownikiem *czuć się* (24) czy *wyglądać* (15):

Mijając rogatki stolicy, gdy w szkle zostało niewiele, czułem się znowu jak młody bóg (NKJP: „*Gazeta Krakowska*”).

⁷ W 2012 roku ukraiński piłkarz Andrij Szewczenko miał 36 lat.

⁸ Ze 105 kontekstów użycia ZF *jak młody bóg* w 11 zachodzą innowacje: 7 neosemantyzacji, 2 innowacje rozszerzające, 1 defrazeologizacja oraz 1 innowacja rozwijająca.

Może jestem próżny, ale przez lata wyglądałem jak młody bóg, chociaż nie walczyłem jak ci debile z siłowni o każde deko masy mięśniowej (NKJP: „Schiza”).

Łączenie frazeologizmu *jak młody bóg* z innymi czasownikami powoduje semantyczne zmiany tej jednostki: w 7 kontekstach ten stały związek znaczy: „(robić coś) bardzo dobrze, wspaniale”. Przykładowo, w kontekście:

X Factor – „Śpiewasz jak młody Bóg” (<http://www.dg.pl>)

ZF *jak młody bóg* znaczy „bardzo dobrze śpiewać”, a w kontekście:

Oglądałem dzisiaj drugi raz, wyspany jak młody bóg, i potwierdzam to, co powiedziałem (NKJP: Usenet – pl.soc.polityka)

znaczy „ktoś bardzo dobrze się wyspał”.

Inny ZF (*być wiecznie młodym*), według WSPWNZP (s. 252) i USJP (t. 2, s. 685), oprócz znaczenia: „o człowieku: zachowywać młodość, nie starzeć się duchowo”, ma jeszcze znaczenie: „w odniesieniu do pojęć, zjawisk, idei: zachowywać świeżość, aktualność; nie przemijać” (drugie znaczenie por. też w SFJPS (t. 1, s. 451)). W NKJP oraz internecie ujawniono 404 konteksty⁹, w których omawianego ZF użyto w jego normatywnej semantyczno-strukturalnej postaci. Dominują te, w których jest realizowany w znaczeniu: „o człowieku: zachowywać młodość, nie starzeć się duchowo” (ogółem 363 konteksty, w których podmiotami ZF (*być wiecznie młodym*) są ludzie, w tym w 60 kontekstach chodzi o ludzi w średnim wieku, a w 18 kontekstach – o ludzi w podeszłym wieku, w innych wskazano na wiek nie ujawniono):

Miał on jedynie zainaugurować podniesienie komfortu i skuteczności leczenia męskiej impotencji, a stał się symbolem czasów, które nadeszły: witajcie w świecie bez troski i wiecznie młodych matuzalemów¹⁰! (NKJP: „Polityka”).

⁹ W innych 28 kontekstach zaszły innowacje ZF (*być wiecznie młodym*): 20 innowacji rozszerzających, 7 kontaminacji, 1 innowacja rozwijająca.

¹⁰ *Matuzalem* – „bardzo stary człowiek” (USJP: t. 2, s. 588).

Siarczysty, przebojowy hard rock w wykonaniu wiecznie młodej Małgorzaty Ostrowskiej¹¹ (NKJP: „Dziennik Polski”).

W większości kontekstów (54 na 60) ludzie w średnim wieku, określane jako *wiecznie młodzi*, są sportowcami, np.:

Na wyróżnienie zasłużyli dwaj obrońcy: wiecznie młody Roman Szewczyk¹² (Salzburg)... (NKJP: „Express Ilustrowany”).

W drugim znaczeniu („w odniesieniu do pojęć, zjawisk, idei: zachowywać świeżość, aktualność; nie przemijać”) tego ZF użyto w 41 kontekstach, na przykład:

Neron wiecznie młody czyli chrześcijanie są najbardziej prześladowaną grupą religijną na świecie¹³ (<http://prawda-nieujawniona.blog.onet.pl>).

Oboje państwo Siedleccy ukończyli już 80 lat, jednak mówią, że ich miłość jest wiecznie młoda (NKJP: „Dziennik Bałtycki”).

Kontekst minimalny ZF (*być*) *wiecznie młodym*, kodyfikowany w słownikach polszczyzny, nie zawsze w ten sam sposób jest realizowany w uzusie. Oprócz nazw abstrakcyjnych oraz osób w najbliższym otoczeniu słownym ZF (*być*) *wiecznie młodym* występują nazwy konkretne (12 kontekstów), nazwy instytucji, organizacji, zespołów itd. (7 kontekstów), a nawet nazwa jednokomórkowego pierwotniaka mikroskopijnych rozmiarów – pantofelka (1 kontekst):

Do porannej kawy: HTC HD2¹⁴ wiecznie młody. Nawet Windows RT pociągnie! (<http://www.komputerswiat.pl>).

---

¹¹ Polska piosenkarka Małgorzata Ostrowska w czasie publikacji artykułu (18.09.2000) miała 42 lata.

¹² Polski piłkarz Roman Szewczyk w czasie publikacji artykułu (15.04.2003) miał 38 lat.

¹³ W tym zdaniu nie chodzi bezpośrednio o cesarza rzymskiego Nerona: w tym kontekście *Neron* jest metonimicznym określeniem idei Nerona, zacieklego przeciwnika chrześcijan.

¹⁴ HTC HD2 – nazwa jednego ze starych smartfonów.

Pantofelek jest nieśmiertelny i w dodatku wiecznie młody?! (NKJP: „Gazeta Krakowska”).

Naszym zdaniem powinno się uwzględnić ekspansywną innowację rozszerzającą ZF (*być wiecznie młodym*) podczas kodyfikacji normy, uzupełniając jego walencję.

ZF *przeżywać drugą młodość* oraz jego derywat odfrazeologiczny *druga młodość*, zgodnie z różnymi źródłami leksykograficznymi, są polisemiczne:

- 1) na znaczenie pierwsze składają się semy desygnacyjne ‘ktoś w wieku średnim’ (ISJP: t. 1, s. 877; SEP: s. 31) / ‘ktoś w podeszłym wieku’ (SFJPS: t. 1, s. 451; USJP: t. 2, s. 685; WSF: s. 172; WSFJP: s. 403; WSPWNZP: s. 252) + semy sygnifikacyjne ‘poczuć się znowu młodym’ (ISJP: t. 1, s. 877; SFJP: s. 199; SFJPS: t. 1, s. 451; USJP: t. 2, s. 685; WSF: s. 172; WSFJP: s. 403; WSPWNZP: s. 252) + ‘poczuć się znowu silnym’ (ISJP: t. 1, s. 877; SFJP: s. 199; USJP: t. 2, s. 685; WSPWNZP: s. 252) + ‘poczuć się znowu sprawnym’ (ISJP: t. 1, s. 877; SFJP: s. 199; USJP: t. 2, s. 685; WSFJP: s. 403; WSPWNZP: s. 252) + ‘aktywność’ (SEP: s. 31) + sem desygnacyjny ‘zwykle pod wpływem jakiegoś bodźca’ (ISJP: t. 1, s. 877);
- 2) znaczenie drugie jest połączeniem semu sygnifikacyjnego ‘być znów popularnym, aktualnym’ (ISJP: t. 1, s. 877; SFJP: s. 199; WSF: s. 172; WSFJP: s. 403; WSPWNZP: s. 252) oraz semu desygnacyjnego ‘o pojęciach, zjawiskach, ideach’ (ISJP: t. 1, s. 877; WSPWNZP: s. 252).

We współczesnej polszczyźnie tych ZF używa się zgodnie z ich normatywnym rozbudowanym znaczeniem. Frekwencja ich występowania w NKJP oraz internecie jest dość wysoka: ZF *przeżywać drugą młodość* pojawia się w 463 kontekstach (w tym 55 użyć innowacyjnych: 42 innowacje wymieniające, 13 innowacji rozwijających), a ZF *druga młodość* – w 226 kontekstach (w tym 13 użyć innowacyjnych: 10 innowacji rozwijających, 3 innowacje rozszerzające). Częściej te ZF występują w drugim znaczeniu. Por.: 1) „poczuć się znowu młodym, silnym i sprawnym”, 2) „być ponownie popularnym, cenionym”; ZF *przeżywać drugą młodość* – 187 kontekstów (46% (1. znaczenie)): 221 kontekstów (54% (2. znaczenie)); ZF *druga młodość* – 94 konteksty (44% (1. znaczenie)): 119 kontekstów (56% (drugie znaczenie)).

Przywołanych ZF używa się na określenie samopoczucia osób w średnim¹⁵ (ZF *przeżywać drugą młodość*: 101 kontekstów; ZF *druga młodość*: 24 konteksty) i starszym wieku (ZF *przeżywać drugą młodość*: 23 konteksty; ZF *druga młodość*: 35 kontekstów). Podmiotami zwykle są sportowcy¹⁶ (ZF *druga młodość*: w 16 kontekstach chodzi o sportowców w średnim wieku; ZF *przeżywać drugą młodość*: w 88 kontekstach chodzi o sportowców w średnim wieku, a w 1 – o sportowca w starszym wieku):

W WTS najlepszym zawodnikiem po tej rundzie jest Sławomir Drabik. To na pewno niespodzianka, bo przed sezonem niewiele wierzyło w drugą młodość 37-letniego Drabola. A jednak! Jego znakomitą formę zauważyły

---

¹⁵ Argumentem na rzecz zaliczenia semu desygnacyjnego 'wiek średni' do zasięgu znaczeniowego ZF *druga młodość* i *przeżywać drugą młodość* (wraz z semami sygnifikacyjnymi 'znowu czuć się młodo', 'być w dobrej kondycji') są wypowiedzi na jednym z forów (z dn. 17.10.2011 r.): wypowiedź 1: jaka jest druga młodość? kiedy ją przeżywamy? zapraszam do dyskusji; wypowiedź 2: mężczyźni przeżywają drugą młodość około 40; wypowiedź 3: około 40? i w jaki sposób się to objawia?; wypowiedź 4: *po 30tce* po 40tce faceci ubierają się młodzieżowo łapiąc resztki młodości, ukrywają zmarszczki, zmieniają żony i znajdują kochanki, to samo dotyczy *kobiet* (<http://f.kafeteria.pl> [dostęp: 10.01.214]).

¹⁶ Informacje desygnacyjne precyzujące zawód podmiotu, a mianowicie działalność sportową, ujawniamy w innych (nieuwzględnionych wcześniej) kontekstach, w których do normatywnej struktury analizowanych ZF dodaje się takie elementy, jak: *sportowa* (ZF *przeżywać drugą młodość*: 2; ZF *druga młodość*: 1), *piłkarska* (ZF *przeżywać drugą młodość*: 2), *zawodnicza* (ZF *przeżywać drugą młodość*: 2), *siatkarska* (ZF *przeżywać drugą młodość*: 1), *piłkarsko* (ZF *przeżywać drugą młodość*: 1). Na przykład: *Mam 34 lata, ale to czas na drugą sportową młodość! – deklaruje Zegan (40 zwycięstw, 5 porażek, 1 remis), który zmierzy się z Francuzem Pierre Francoisem Bonicelem (17 zwycięstw, 3 porażki, 2 remisy) o europejski pas WBO w wadze lekkiej* (NKJP: „Dziennik Zachodni”); *Rewelacyjny 20-letni Baghdatis, który w Wielkim Szlemie zadebiutował w 2004 roku, awansując do II rundy US Open, a gry uczyli go starsi bracia reprezentujący Cypr w Pucharze Davisa, zmierzy się z Chorwatem Ivanem Ljubiciem, natomiast przeżywający drugą sportową młodość, 33-letni Francuz Fabrice Santoro z Argentyńczykiem Davidem Nalbadianem [...]* (NKJP: „Dziennik Polski”); *Być może będzie to mój ostatni kontrakt w karierze. Mam już przecież 31 lat. Piłkarsko przeżywa pan jednak drugą młodość. Ponoć interesują się panem kluby ligi rosyjskiej?* (NKJP: „Dziennik Zachodni”). Takie innowacje ZF *druga młodość* i *przeżywać drugą młodość* uwyraźniają znaczenie: „dojrzały sportowiec znów zaczyna grać na wysokim poziomie, tak, jak to robił w młodości”.

nawet FIM i BSA, przyznając mu dziką kartę na Grand Prix Europy (NKJP: „Słowo Polskie. Gazeta Wrocławska”).

Chociaż skończyła pięćdziesiątkę i boi się przeciążenia organizmu, z zapalem kręci piruety. – Skoro gwiazdy w telewizji mogą, to ja tym bardziej. Na taflę przeżywam drugą młodość – śmieje się łyżwiarka (NKJP: „Dziennik Łódzki”).

Informacji o bodźcu, pod którego wpływem człowiek czuje się młodo, zwykle nie ma. Tylko w pojedynczych zdaniach pojawia się takie uszczegółowienie (zajęcia, kursy, wpływ młodzieży itp.):

Często różne kursy, szkolenia, warsztaty sprawiają, że seniorzy mogą przeżywać drugą młodość (<http://www.twojaeuropa.pl>).

Teraz dzięki Władkowi i grupie młodych artystów wykreowujemy się od nowa. Przeżywam drugą młodość na scenie (NKJP: „Gazeta Poznańska”).

A zatem podsumowując, można stwierdzić, że polskich ZF pośrednio wyrażających młodość dość często używa się we współczesnej polszczyźnie: ZF *przeżywać drugą młodość* (21,3% wszystkich zbadanych (ponad 5000) kontekstów), ZF *(być) wiecznie młodym* (20%), ZF *(ktoś) (jest) młody duchem* (18%), ZF *eliksir młodości* (16%), ZF *druga młodość* (10%), ZF *eliksir życia* (9%), ZF *jak młody bóg* (5%). Niski poziom występowania w korpusach tekstów ujawniono dla ZF *(ktoś) (jest) młodszy duchem* (użyto go w 16 kontekstach, czyli 0,7%). Nie znaleziono żadnego kontekstu ze ZF *(być) młodym na duchu*, kodyfikowanym tylko w SFJPS. W większości omawianych ZF używa się w ich normatywnej strukturalno-semantycznej postaci:

- ZF *eliksir młodości* (użycie normatywne: 99% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 1%),
- ZF *druga młodość* (użycie normatywne: 94% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 6%),
- ZF *(ktoś) (jest) młodszy duchem* (użycie normatywne: 94% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 6%),
- ZF *(być) wiecznie młodym* (użycie normatywne: 94% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 6%),

- ZF *eliksir życia* (użycie normatywne: 93% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 7%),
- ZF *jak młody bóg* (użycie normatywne: 90% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 10%),
- ZF *(ktoś) (jest) młody duchem* (użycie normatywne: 89% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 11%),
- ZF *przeżywać drugą młodość* (użycie normatywne: 88% zbadanych kontekstów, użycie innowacyjne: 12%).

W obrębie przeanalizowanej frazeologii zachodzą jednak innowacje (168 użyci innowacyjnych): w tym rozszerzające stanowią 37,5%, rozwijające – 27%, wymieniające – 25%, kontaminujące zaś – 4%. W 6% o charakterze innowacyjnym odnotowano neosemantyzację, a w 0,5% doszło do defrazeologizacji ZF.

Spośród wszystkich innowacji 57 zaliczamy do ekspansywnych, czyli takich, które warto byłoby uwzględnić w opisie normy frazeologicznej współczesnej polszczyzny. Chodzi o innowacje rozszerzające ZF *(ktoś) (jest) młody duchem* (37 innowacji), *(być) wiecznie młodym* (20 innowacji): rodzimi użytkownicy języka polskiego używają bowiem tych ZF na określenie nie tylko człowieka (czy też nazw abstrakcyjnych w przypadku ZF *(być) wiecznie młodym*), lecz także przedmiotów.

BIBLIOGRAFIA

- Bańko M., red., 2000, *Inny słownik języka polskiego* (ISJP), Warszawa: PWN.
- Bąba S., 2009, *Frazeologia polska. Studia i szkice*, Poznań: Poznańskie Studia Polonistyczne.
- Bąba S., Liberek J., 2001, *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny* (SFWP), Warszawa: PWN.
- Dąbrowska A., 1998, *Słownik eufemizmów polskich, czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie* (SEP), Warszawa: PWN.
- Dubisz S., red., 2006, *Uniwersalny słownik języka polskiego* (USJP), Warszawa: PWN.
- Dziamska-Lenart G., 2004, *Innowacje frazeologiczne w powojennej felietonistyce polskiej*, Poznań: Poznańskie Studia Polonistyczne.
- Iglikowska T., 1966, *Mały słownik frazeologiczny. Z. 1. Czas. Przestrzeń. Ilość. Liczba. Stopień* (MSF), Warszawa: Wyd. UW.
- Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A., red., 2005, *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłówiami* (WSPWNZP), Warszawa: PWN.

- Lebda R., 2009, *Wielki słownik frazeologiczny (WSF)*, Kraków: Krakowskie Wydawnictwo Naukowe.
- Mosiółek-Kłosińska K., 2001, *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego (WKS)*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- Müldner-Nieckowski P., 2003, *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego (WSFJP)*, Warszawa: Świat Książki.
- Narodowy Korpus Języka Polskiego, <http://nkjp.pl> [dostęp: listopad 2011 – maj 2014].
- Nowakowska A., red., 2003, *Słownik frazeologiczny w układzie tematycznym i alfabetycznym (SFWUTIA)*, Wrocław: Europa.
- Pajdzińska A., 1993, *Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji*, Lublin: Agencja Wydawniczo-Handlowa Antoni Dudek.
- Podlawska D., Świątek-Brzezińska M., 2006, *Słownik frazeologiczny języka polskiego (SFJP)*, Bielsko-Biała: Park.
- Skorupka S., 1967, *Słownik frazeologiczny języka polskiego (SFJPS)*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Білоноженко В.М., 1989, *Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів*, Київ: Наук. думка.
- Кравчук А., 2011, *Новий тип дефініцій фразеологізмів у польських словниках*, „Проблеми слов'янознавства”, № 55.
- Тепляков І. М., 2005, *Фразеологічна семантика (на матеріалі деяких слов'янських мов)*, „Проблеми слов'янознавства”, № 55.

Krystyna Nikołaiczuk

'NO LIVING PERSON COMES BACK TO THE LAND OF THEIR YOUTH'?
A FEW REMARKS ON THE IDIOMS DESCRIBING YOUTH

The article aims at analysing Polish idioms used to describe the youth of people who are now middle to old age. Three aspects have been taken into consideration: significative, designative and connotative ones. The analysis is based on the material gathered in the National Corpus of Polish Language and on the Internet. Attention has been paid mostly to the specificity of using Polish idioms indirectly describing young people (the frequency and innovations in usage have been taken into consideration).

Keywords: phraseology, youth, contemporary Polish uses, innovations